

ת"פ 36603/02/17 - מדינת ישראל נגד פלוני

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"פ 36603-02-17 מדינת ישראל נ' פלוני (עציר)

בפני כבוד השופטת גילת שלו
המאשימה
נגד
הנאשם
מדינת ישראל - ע"י ב"כ עו"ד גיורא חזן
פלוני (עציר) - ע"י ב"כ עו"ד אורי בן נתן

החלטה

הנאשם הורשע על פי הודאתו בביצוע עבירות של הריגה- עבירה לפי סעיף 298 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן- החוק), חבלה חמורה בנסיבות מחמירות- עבירה לפי סעיף 333 בנסיבות סעיף 335(א)(1) לחוק, נסיון לגניבת רכב- עבירה לפי סעיפים 413ב ו-25 לחוק, ונהיגה ללא רישיון נהיגה- עבירה לפי סעיף 10(א) לפקודת התעבורה. בקצרה ייאמר, כי על פי עובדות כתב האישום המתוקן בהן הודה הנאשם, ביום 15.9.16 בסמוך לשעה 04:00, הגיע הנאשם לבאר שבע כשהוא נוהג ברכב גנוב ביחד עם קרוב משפחתו ס ז"ל (להלן- המנוח), על מנת לבצע עבירות רכוש; וכאשר שוטרים הבחינו בהם, נמלטו השניים בנסיעה מהירה ברכב הגנוב, תוך שהנאשם לא שעה להוראות שוטרים לעצור, ובשלב מסוים חצה צומת בניגוד לאור אדום ברמזור, והתנגש בעוצמה באוטובוס שחצה את הצומת באור ירוק. כתוצאה מההתנגשות נגרמו למנוח חבלות רבות ומוותו נקבע במקום, נהג האוטובוס נחבל בגופו, והנאשם עצמו נפצע באורח קשה מאד ועבר אשפוז בבית החולים ושיקום ארוך בבית לוינסטיין.

הודאת הנאשם נמסרה ביום 15.10.18, כחלק מהסדר טיעון אליו הגיעו הצדדים, זאת לאחר שבתחילת ההליך ניתנו דחיות לא מועטות, בין היתר על מנת לבחון את טענת הנאשם ובאי כוחו השונים, כי בעקבות פציעתו בתאונה מושא כתב האישום, הוא אינו כשיר לעמוד לדין.

במסגרת ההסדר תוקן כתב האישום באופן משמעותי, והוסכם כי הטיעונים לעונש יידחו לאחר קבלת תסקיר של שירות המבחן, אך לא הושגה הסכמה לעניין העונש. עוד הודיעו ב"כ הצדדים, כי במסגרת ההסדר יוכלו הצדדים להביא ראיות בנוגע למצבו הרפואי של הנאשם, לרבות חוות דעת רפואיות, אם כי הסנגור הצהיר במעמד הדיון, כי **"אנחנו לא מחפשים כל מיני מומחים שיגידו שהוא לא כשיר לעמוד לדין. הוא הודה בכתב אישום מתוקן, הוא חתם על ההסדר ואין טענה שהוא לא כשיר. לא תעלה גם טענה כזו"**; וב"כ המאשימה הוסיף כי לפי ההסכמות בין הצדדים, לא יוגש כל מסמך שאינו בהסכמה (עמ' 98 לפרוטוקול).

מאז אותו מועד וגם לאחר הגשת תסקיר (ביום 15.1.19), נדחה הדיון מעת לעת לבקשת ההגנה, נוכח הצורך לתאם ולערוך בדיקות שונות לנאשם, על מנת לקדם הכנת חוות דעת בעניינו. בסופו של דבר, בדיון מיום 2.2.20 ביקש ב"כ הנאשם להגיש חוות דעת מטעם ההגנה שנערכה ע"י הניירולוג ד"ר זאב לוזון (להלן- ד"ר לוזון), ולפיה הנאשם אינו

כשיר לעמוד לדין בשל השלכות פגיעת הראש הקשה שחוזה בתאונה. על אף התנגדות המאשימה להגשת חוות הדעת (בעיקר נוכח ההסכמות אותן הציגו הצדדים במעמד הצגת ההסדר), קבעתי כי לא ניתן להתעלם מקיומה של חוות הדעת, ולבקשת ב"כ המאשימה נקבע מועד לשמיעת עדות המומחה ועדים נוספים מטעם התביעה בשאלת הכשירות.

השאלה שבמחלוקת אם כך, היא האם הנאשם כשיר לעמוד לדין כיום, אם לאו.

השתלשלות הדיון בתיק ונתונים הרלוונטיים לעניין הכשירות הדיונית

כתב האישום המקורי הוגש ביום 16.2.17, כאשר הנאשם משוחרר בתנאים מגבילים, זאת בעיקר נוכח פציעתו החמורה באירוע התאונה.

לדיונים הראשונים בתיק לא התייצב הנאשם, בטענה כי מצבו הרפואי והמנטלי אינו מאפשר זאת ואינו מאפשר מתן מענה לכתב האישום; ובהמשך התייצב הנאשם לחלק מהדיונים שבמהלכם ביקשו באי כוחו דאז (עו"ד אורי בן נתן ועו"ד סמיר אבו עבד) דחיות רבות לצורך המצאת חוות דעת בנוגע לכשירותו לעמוד לדין, אך חוות דעת כזו לא הוגשה ועל כן נקבעו מספר מועדים לשמיעת הראיות. ביום 17.9.17 נשמעו מספר עדי תביעה, ולאחר מכן לבקשת באי כוח הנאשם הם שוחררו מהמשך ייצוגו, ומונה לנאשם סנגור מטעם הסגוריה הציבורית (עו"ד בני זיתונה).

ביום 22.10.17 ביקש ב"כ הנאשם להפנות את הנאשם לוועדת אבחון לפי חוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית-תפתחותית), תשכ"ט-1969 (להלן- חוק הסעד), על מנת שתבדוק האם הנאשם סובל מליקויי שכלי שבעטיו הוא אינו כשיר לעמוד לדין, ובהסכמת התביעה, הוריתי על קבלת חוות דעת של ועדת האבחון (להלן- הוועדה), לבחינת שאלת כשירותו הדיונית של הנאשם.

בחוות הדעת של הוועדה מיום 7.12.17 צוין, כי הנאשם הגיע לדין בוועדה על כסא גלגלים, בליווי אחיו המשמש כאפוטרופוס שלו, וכי הוא דיבר בערבית למרות שלפני התאונה דיבר גם עברית; מרבית הזמן הנאשם עצם את עיניו ונראה מכונס בעצמו, אך כשפנו אליו היה ערני ומספר פעמים הגיב וענה במילה; הנאשם שיתף פעולה באופן מוגבל בלבד בעיקר לאחר דרבון ותיווך, והשיב לרוב השאלות בתשובה "**לא יודע**" (כולל למשל לשאלה מי זה ג' אחיו), כאשר לחלק מהשאלות מסר תשובות לא מדויקות (כמו למשל לגבי מספר ילדיו). עוד צוין, כי מדוח השחרור מבית לוינסטיין מחודש דצמבר 2016 עלה, כי הנאשם היה בהכרה מלאה, ענה לשאלות, תקשר בדיבור ללא הפרעות שפה, התמצא, ביצע הוראות ופתר תרגילי חשבון.

לגבי התנהלותו באבחון צוין בחוות הדעת, כי "**באבחון גם לא שיתף פעולה וניתן להתרשם מהנמכה על רקע חוסר שיתוף פעולה ופסיביות. באבחון הראה חוסר ידע מוגזם והייתה התרשמות להתחזות לאדם עם מוגבלות שכלית והנמכה מוגזמת. במהלך הדיון בוועדה עצם עיניו, נראה מכונס בעצמו. כאשר הייתה אליו פניה וענה ניתן להתרשם שהבין הוראות בעברית במהלך הדיון גם ללא תרגום**" (עמ' 3); כי "**עלה רושם להצגת חוסר ידע מוגזמת ומתן תשובות באופן סלקטיבי. מתפקד ברמה שאינה מוגבלות שכלית התפתחותית**"; וכי נראה כי שיתוף הפעולה שלו מוגבל, לעתים באופן מגמתי (עמ' 4).

עוד צוין בחוות הדעת, כי הפסיכולוג באבחון התרשם מקיומו של חשד להתחזות, אך הנאשם לא נבדק ע"י פסיכיאטר לעניין זה, וכי יש צורך באבחון נוסף בשאלת ההתחזות. בסיכום חוות הדעת נקבע, כי **"עקב אי שיתוף פעולה והנמכה מגמתית של יכולותיו תוך כדי הצגת חוסר ידע מוגזם ומתן תשובות באופן סלקטיבי. לא ניתן לתת חוות דעת בשאלת אחריותו וכושרו לעמוד לדין"**.

לאחר קבלת חוות הדעת התבקשו דחיות נוספות מטעם ההגנה, בין היתר על מנת לבחון אפשרות לקבלת חוות דעת מומחה מטעם הסנגוריה הציבורית, תוך שצוין כי הנאשם נבדק ע"י נוירולוג וע"י מומחה נוסף מטעם. ביום 4.3.18 ביקשה ההגנה כי הוועדה תמצה את האבחון בשאלת ההתחזות, ולצורך כך נדחה הדיון פעמים נוספות.

בחוות הדעת של הוועדה מיום 8.5.18 צוין, כי הוועדה התכנסה פעם נוספת כדי לדון בשאלת ההתחזות ובשאלת כשירותו של הנאשם לעמוד לדין. מבחינת התנהגותו של הנאשם באבחון צוין, כי **"במהלך הוועדה ישב [הנאשם] בכיסא גלגלים, רוב הזמן ידיו כיסו את פניו. שיתוף הפעולה היה חלקי ביותר, על שאלות רבות ענה "לא יודע", "לא זוכר". כאשר ענה, ענה במילה. על חלק מהשאלות ענה באופן שגוי, לדוגמא השיב שהוא בן 25 שנים. ענה שלא זוכר את שמות ילדיו, אך משהתקשנו לקבל תשובה אמר את שמות ילדיו, אך לא אמר את גילם ואת סדר לידתם. כמו כן ציין שלא יודע עברית, אך הבין את השאלות וכשענה להן ענה באופן מותאם. כאשר שאלנו בנושאים הקשורים לאישום נגדו ולהליך המשפטי, עצם את עיניו והשיב במלמולים לא ברורים"**.

עוד צוין, כי הנאשם זומן למבחן התחזות במרכז האבחון אך לא שיתף פעולה במבחנים, בטענה שאינו זוכר או אינו יודע, ועל כן מרכז האבחון לא הגיע לתשובה פורמלית בעניין זה, ויחד עם זאת התרשם מהצגה מוגזמת ומגמתית של חוסר ידע.

על כן, סיכמה הוועדה, כי **"בשל הפגנה מוגזמת של חוסר ידע, שיתוף פעולה חלקי ביותר במהלך הוועדה ואי ביצוע של אבחון ההתחזות במרכז האבחון"**, אין באפשרותה למסור חוות דעת בעניין כשירותו של הנאשם לעמוד לדין או לקבוע ממצאים פורמליים בשאלת ההתחזות. עם זאת, שבה הוועדה וקבעה כי הנאשם אינו מתפקד ברמת מוגבלות שכלית התפתחותית.

לאחר קבלת חוות הדעת, שוב נדחה הדיון מספר פעמים לבקשת ההגנה בטענה כי בכוונת הנאשם לשכור שוב את שירותיו של עו"ד בן נתן; ולאחר מספר דחיות נוספות הוחלף הייצוג, לבקשת הסנגור בוטלו מספר דיוני הוכחות שנקבעו, והתיק נקבע לשמיעת הראיות לחודש אוקטובר 2018.

ביום 9.8.18 נעצר הנאשם בחשד להפרת תנאי שחרורו שבעקבותיו הוגשה בקשה לעיון חוזר, וביום 6.9.18 נעצר הנאשם עד תום ההליכים המשפטיים נגדו. במועד שנקבע לשמיעת הראיות, ביום 15.10.08, הוצג כאמור הסדר הטיעון, הנאשם הורשע והתבקש בעניינו תסקיר של שירות המבחן.

בתסקיר שירות המבחן מיום 12.12.18 צוין, כי בשיחה עם הנאשם הוא שיתף כי הוא סובל מבעיות בריאותיות

ונפשיות מאז התאונה ומטופל על ידי גורמים רפואיים ופסיכיאטריים בשב"ס; ועל כן שירות המבחן ביקש דחיה לצורך השלמת הליך האבחון וקבלת מלוא המידע לגבי הנאשם.

בתסקיר מיום 15.1.19 ציין שירות המבחן, כי הנאשם מסר בתחילת השיחה שהוא דובר את השפה העברית ואינו זקוק לתרגום ועל כן התקיימה השיחה ללא מתורגמן. בתסקיר נסקרו בהרחבה מפי הנאשם קורותיו ונסיבותיו המשפחתיות, וכן נסקרו חוות דעת שונות משב"ס, מבית לוינסטין ומפסיכיאטר פרטי שבדק את הנאשם, לגבי מצבו הקוגניטיבי והתפקודי של הנאשם.

לגבי התייחסותו לביצוע העבירות ציין שירות המבחן, כי בתחילה טען הנאשם כי אינו זוכר דבר מאחר שנפגע בתאונה, אך בהמשך הודה בביצוע, טען כי נסע ברכב גנוב ולכן חשש מהשוטרים והתנהל באופן המתואר בכתב האישום, חזר על כך שעשה טעות, והדגיש כי הוא חושש מריצוי עונש מאסר. שירות המבחן ציין כי **"כל ניסיון שלנו להעמיק עמו את האבחון בהקשר זה, נתקל בקושי שלו לערוך כל סוג של התבוננות על התנהלותו, וחשבון נפש, תוך שחזר וציין כי עשה טעות ולא רוצה כיום בעיות בחייו... ניכר כי הוא מרוכז בעיקר בחשש שלו מהענישה הצפויה לו והקושי שלו להתמודד עם תנאי המעצר כיום. להערכתנו, עמדה זו משמשת עבורו גם כמנגנון הגנה מפני הצפה והתפרקות רגשית בשל התוצאות הטרגיות של מעשה העבירה שביצע. אנו מתרשמים כי השימוש במנגנונים אלו מסייע לו להמשיך ולתפקד בחיי היומיום"**.

בהמשך, כאמור, נדחה הדיון פעמים רבות לבקשת ההגנה, לצורך הגשת חוות דעת רפואית לעניין העונש, ובסופו של דבר ביקש עו"ד בן נתן להגיש את חוות דעתו של ד"ר לוזון וביקש לקבל את מסקנותיו כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין; ולאור התנגדות התביעה, נשמעו הראיות בסוגיה זו.

חוות דעתו ועדותו של ד"ר לוזון

ביום 5.8.20 נשמעה עדותו של ד"ר לוזון, כאשר חוות דעתו מיום 20.1.20 (נ/1), הוגשה תחת עדותו הראשית, והוא נחקר בחקירה נגדית ע"י ב"כ המאשימה.

מחוות הדעת עולה, כי היא מבוססת בין היתר על בדיקה שד"ר לוזון ערך לנאשם ביום 13.6.19 ועל תיאור תלונותיו של הנאשם עצמו, וכי בנוסף עיין המומחה במסמכים רפואיים שונים לגבי אשפוזו של הנאשם לאחר התאונה בבית החולים סורוקה ובבית לוינסטין, ולגבי בדיקות שונות שעבר לאחר הגשת כתב האישום (לרבות חוות דעת נוירולוגיות וחוות דעת פסיכיאטרית אשר לא הוגשו לבית המשפט). במאמר מוסגר יוער, כי בין המסמכים שנסקרו ציין ד"ר לוזון כי ביום 4.12.17 כתב חוות דעת לגבי הנאשם, לבקשת הסנגוריה הציבורית, בה קבע כי הנאשם לא מסוגל לעמוד לדין; ובחקירתו הנגדית אישר כי ממצאיו באותה חוות דעת היו דומים לממצאיו כיום (למעט בדיקת ה-SPECT שנערכה רק לאחרונה), ואמר כי אינו יודע מדוע חוות דעת זו לא הוגשה בעבר לבית המשפט.

בפרק הדיון בחוות הדעת ציין ד"ר לוזון, בין היתר, **"בדיקה קוגניטיבית אמנזיה לאירוע, הפרעות בזכרון. התמצאות לקויה בזמן ובסיטואציה ובחלל. בדיקתו מעלה גם תמונה דכאונית קשה, חוסר חשק ומוטיבציה. כך שקיימת**

כאן תמונה קשה של אדם לאחר טראומה קשה של הראש המשלב תסמונת קלינית של דכאון קשה, מצבים חרדתיים, הפרעות קוגניטיביות והפרעות זכרון וריכוז וקשיים רבים בהתמצאות בחלל ובזמן... אינו במצב שיכול לתפקד, להעביר ביקורת ולחיות חיים עצמאיים".

לדבריו, מתסמיניו של הנאשם שכללו דכאון פוסט טראומטי מג'ורי ואמנזיה פוסט טראומטית קשה, ניתן ללמוד על פגיעה מוחית קשה; כאשר אצל הנאשם נמצאה פגיעה מוחית מורכבת שכללה בצקת, המטומה סוב דוראלית והמטומה סוב ארכנואידלית, **"כך שהלזיות הנ"ל היו הבסיס למצבו של [הנאשם] כיום - הפרעת זיכרון וריכוז, חוסר התמצאות אמנזיה והפרעה בשיפוט וביכולת העברת ביקורת ודיכאון עמוק מתמשך וקבוע. כל אלה אינם מאפשרים יכולת עמידה לדין אחריותו וכשירות לעמוד לדין. ברור לחלוטין שגם אין לדבר כלל על מצב של התחזות כיוון שהלזיות המוחיות הקשות מדברות וכעד עצמן (כך במקור)".**

עוד ציין ד"ר לוזון, כי הנאשם הופנה לבדיקת SPECT למיפוי מוח גרעיני, ותוצאותיה מצביעות על לזיה בגרעיני הבסיס מימין, דהיינו **"קליטה ירודה בגרעינים הבזאליים מצד ימין יחסית לשמאל. עובדה זו מלמדת שקיימת הפרעה בפעילות והמטבוליזם באזור זה"**. לדבריו, עקב הפגיעה בגרעיני הבסיס מימין, אזור האחראי על פונקציות שונות כמו זכרון, תת מודע, הפרעות רגשיות וחוסר יכולת שיפוטית, נמצאו אצל הנאשם **"רבות מההפרעות המוזכרות בעת פגיעה בגרעינים אלה הפרעות רגשיות הפרעות זיכרון, אינהיביציה, איטיות בתגובה ובתנועה, אפסיות וחוסר מעורבות עם הסביבה"**.

לסיכום ציין ד"ר לוזון, כי **"יש לקבל את מצבו הפוסט טראומטי, כמצב למעשה בלתי הפיך, נובע בבירור מהחבלה בראשו ואפשרויות השיקום דלות. הקושי ניכר גם בחייו בבית הכלא ומצבו הפוסט טראומטי יכול רק להחמיר בצורה מהירה ולהרע את מצבו שהוא גם ככה מכביד וקשה. על כן אני קובע, על סמך הנתונים הקליניים בדיקתי והערכתי, ש[הנאשם] אינו כשיר לעמוד לדין"**.

בחקירתו הנגדית אישר ד"ר לוזון, כי ממצאי בדיקת ה-SPECT אינם יכולים להעיד באופן חד משמעי על מצבו התפקודי של הנאשם, אלא מדובר בבדיקות עזר סטטיסטיות המצטרפות להערכה ולאבחון הקליני שעורך המומחה; וכי יתכן מצב של אדם עם לזיות באזורים אלו של המוח, המתפקד באופן תקין. לשאלת בית המשפט מה משמעות בדיקת ה-SPECT בעניינו של הנאשם, שהרי הוא עצמו סבר שהנאשם לא כשיר לעמוד לדין עוד לפני עריכתה (בחוות הדעת מ-4.12.17), השיב ד"ר לוזון כי הבדיקה הוכיחה שקיימת אצל הנאשם בעיה סטטית שאינה עוברת. לשאלה האם כל אדם שנמצאו אצלו לזיות בגרעיני הבסיס אחרי פגיעת ראש יהיה לא כשיר לעמוד לדין, השיב כי זה לא אוטומטי אלא מצריך בדיקות ואנמנזה, ובעניינו של הנאשם מעבר לדיווחים שלו ושל בני משפחתו, הוא ראה את תגובותיו והתנהלותו במהלך הבדיקה (עמ' 113-117 לפרוטוקול).

המומחה אישר כי הוא מודע לכך שהנאשם נעצר עד תום ההליכים בשל הפרת תנאים מגבילים וכי הפר מספר פעמים את התנאים. כשהופנה לחקירת הנאשם במשטרה מיום 8.4.18 (ת/19), בה מסר הנאשם גרסה קוהרנטית וברורה, השיב כי לאחר כתיבת נ/1 נודע לו על כך שהיה שלב בו הנאשם השיב לעניין בחקירה; וכשנאמר לו כי החקירה התקיימה כ-4 חודשים לאחר שכתב את חוות הדעת הראשונה בה קבע שהנאשם לא כשיר לעמוד לדין, השיב שזה לא

רלוונטי. לשאלת בית המשפט כיצד הוא מסביר את זה שב-12/17 הנאשם לכאורה לא היה כשיר לעמוד לדין, 4 חודשים לאחר מכן היה כשיר ונחקר באופן קוהרנטי, וב-6/19 בעת בדיקתו החוזרת על ידו הוא שוב לא כשיר לעמוד לדין, השיב כי "אחרי חבלות ראש זה לא קו ישר, אין מצב כזה שזה קו ישר כשהוא משתפר אז הוא משתפר כשהוא מחמיר אז הוא מחמיר, זה לא עובד ככה, אין מה לעשות... אני בדקתי אותו בנקודת זמן 2017... ואז קבעתי את מה שקבעתי. בסדר. אני לא יכול לנחש שבעוד חצי שנה או 4 חודשים או 8 חודשים פתאום הוא יהיה בסדר, אי אפשר לבדוק לעתיד... זה שהיה לו איזה שהיא תקופה שהוא חזר לתפקוד שהוא יכול לדבר עם חוקרים ויכל להסביר אז בסדר אוקי. אבל אחר כך חלה החמרה... זה יכול להיות שאדם מחמיר עם הזמן. יכול להיות שהוא ישתפר ואחר כך יחמיר. אף אחד לא קבע שיש איזה שהיא עקומה ליניארית לדבר הזה, זה אולי עקומה הגיונית אבל היא לא עקומה רפואית" (עמ' 135-130).

לשאלת בית המשפט האם הוא מכיר את הקריטריונים המשפטיים לאי כשירות לעמוד לדין, למשל האם הנאשם יודע מי בא כוחו ומה תפקידו, האם הוא יודע מה תפקיד התובע והשופט, האם הוא מבין את ההליך שמתנהל נגדו ובמה הוא מואשם, השיב ד"ר לוזון "אני לא יודע אם הוא מכיר את כולם, אני לא יודע אם הוא יודע בדיוק מי הם... הוא לא הבין למשל מה אני עושה שמה אצלו בבדיקה כן? להגיד שהוא מסוגל להיות עם מספיק שיפוט כדי להבין שהוא עומד לדין על מה שהוא עשה אני לא יכול להגיד את זה". לשאלה מדוע לא כתב בחוות דעתו כי יש פגיעה בתובנתו של הנאשם את ההליך המשפטי, השיב כי כתוב בסוף חוות הדעת שמצבו הפוסט טראומטי של הנאשם קשה ובלתי הפיך, שאפשרויות השיקום דלות, ושמצבו יכול רק להחמיר בצורה מהירה (עמ' 139-138).

לגבי טענת ב"כ המאשימה כי הנאשם מבין היטב את ההליך המתנהל נגדו, וכי הוא בוחר באופן סלקטיבי כיצד להתנהל ולדבר ואיזה מצג להציג, לפי הפונקציה עמה הוא מדבר ומה שהוא רוצה להשיג אותה עת, וכך למשל כאשר שוחח עם שירות המבחן ב-9/18 לשם בחינת חלופת מעצר, דיבר הנאשם באופן ברור וקוהרנטי; השיב ד"ר לוזון כי חוות דעתו מתייחסת להתרשמותו בעת שבדק את הנאשם, וכי הוא לא מאמין שניתן לרמות אותו בבדיקה נוירולוגית (עמ' 143-140).

ראיות התביעה לעניין שאלת הכשירות הדינית

מטעם התביעה העיד רס"ר **עמית גומס דה מסקי**, אשר גבה שתי אמרות מן הנאשם בשתי הזדמנויות בהן נעצר בחשד להפרת תנאי שחרורו, והוגשו שתי האמרות מיום 8.4.18 (ת/19) ומיום 9.8.18 (ת/20). עיון באמרות מעלה, כי הנאשם אישר שהוא מבין את זכויותיו, מבין על מה הוא נחקר, ואף ויתר על היועצות עם עו"ד; כי הוא השיב לשאלות החוקר ומסר גרסה מפורטת והגיונית לגבי הפרת תנאי השחרור; וכי חתם על האמרות בסיום החקירה.

בעדותו של החוקר בפניי, לשאלה מדוע בת/20 נכתב כי הוא הסתייע בשוטר אחר לצורך תרגום, ואילו בת/19 לא נכתב כי החקירה תורגמה, השיב החוקר כי לפני תחילת חקירה הוא משוחח עם החשוד שיחה קצרה ומברר אם הוא מבין למה נעצר, כך שאם לא השתמש במתורגמן בחקירה הראשונה, כנראה שהנאשם שוחח איתו, הבין אותו ולא רצה מתורגמן.

דוח הפעולה שערך השוטרי אלעד כהן ביום 9.8.18 (ת/21) הוגש בהסכמה, וממנו עולה כי במהלך סיור שגרתי, זיהה את הנאשם מתהלך ברחוב בבאר שבע למרות שהוא אמור להמצא במעצר בית (בביתו שבפזורה), וכשהזדהה בפניו כשוטר הנאשם לא רצה לדבר איתו בעברית ולא תקשר, ולכן עוכב לתחנה.

דוח הפעולה שערך השוטרי שמעון כהן ביום 8.4.18 (ת/22) הוגש בהסכמה, וממנו עולה כי במהלך ביקור יזום בבית הנאשם התברר שהוא לא בבית, נערכה סריקה בבתי בני משפחה אחרים ובמרפאת הישוב, ואז **"הבחנתי באדם מתהלך לכיוון המרפאה בצורה רגילה... ומיד הבחנתי ב[נאשם] מיד עצרתי את האוטו וירדתי לכיוון [הנאשם] שברגע שהבחין בי שינה את הליכתו לצליעה ותפס את ראשו"**. השוטרי ניגש אל הנאשם, הזדהה כשוטר, ושאל למה הוא מפר את מעצר הבית, והנאשם השיב **"לא הפרתי שום מעצר הייתי פה בקופת חולים מחכה בתור כי יש אנשים מלפני"**.

בעדותו הבהיר השוטרי, כי אמנם לבש בגדים אזרחיים, אך הנאשם מכיר אותו מהעבר וגם הרכב בו הגיע מוכר באזור כרכב משטרתי, ומיד כשהנאשם הבחין בו הוא שינה את דרך הליכתו.

טענות הצדדים

בסיכומי ההגנה שבכתב נטען, כי ההגנה פעלה בהתאם להסדר הטיעון וביקשה להגיש חוות דעת לגבי מצבו הרפואי של הנאשם, כאשר בעת הצגת הסדר הטיעון לא היתה כוונה לטעון לעניין כשירותו של הנאשם לעמוד לדין, ורק לאחר קבלת חוות הדעת הסופית של ד"ר לוזון הוברר לב"כ הנאשם כי מסקנתו היא שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין.

לגבי הקושי לכאורה העולה מכך שהמומחה סבר כבר בדצמבר 2017 כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, ואולם באפריל ובאוגוסט 2018 הנאשם תפקד בצורה תקינה בעת חקירותיו במשטרה, טען ב"כ הנאשם כי לא ניתן להכריע בשאלת הכשירות על סמך שיקולים שבהגיון, וכי המומחה הסביר שמבחינה רפואית יכולים לחול שינויים במצבו הקוגניטיבי של הנאשם, שכן אין מדובר ב"עקומה ליניארית". עוד טען, כי חוות הדעת משנת 2017 לא הוגשה לבית המשפט ולכן יש להתעלם ממנה, וכי חוות דעתו הנוכחית של המומחה מבוססת על בדיקה אובייקטיבית של מיפוי מוח.

עוד נטען, כי חוות דעתו של המומחה לא נסתרה ע"י המאשימה, אשר לא הגישה חוות דעת נגדית, ולא סתרה את מסקנותיו כעולה מהבדיקה האובייקטיבית (מיפוי המוח) שערך.

אשר לקריטריונים שנקבעו בפסיקה לגבי אי כשירות לעמוד לדין נטען, כי הגם שהמומחה לא ציין את הדברים מפורשות בחוות דעתו, הרי שהוא אמר בעדותו באופן חד משמעי, כי הנאשם לא הבין את מהות הבדיקה וכי אין לו מספיק שיפוט כדי להבין שהוא עומד לדין.

על כן, עתר ב"כ הנאשם כי בית המשפט יקבע שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין.

בסיכומי המאשימה בעל פה בדיון מיום 5.8.20 נטען, כי ד"ר לוזון כתב חוות דעת כשיש לו הנחה ראשונית (שהיתה נכונה גם בחוות הדעת שערך ב-2017), והוא דבק בה ולא סר ממנה, תוך התעלמות מהעובדות לפיהן זמן קצר לאחר מכן נצפה הנאשם בהזדמנויות שונות מתפקד ברמת תפקוד גבוהה משמעותית מזו שמצא בבדיקתו, ולעתים הציג מצגי שווא (כמו בפני השוטר שמעון כהן או בפני השוטר אלעד כהן). כן נטען, כי ד"ר לוזון התעלם באופן מגמתי והשמיט נתונים שמצביעים על כך שכבר בשנת 2016 חל שיפור בתפקודו של הנאשם, בחן באופן מגמתי את ההסטוריה הרפואית שלו (כך למשל סקירת מסמך השחרור מבית לוינסטיין-ת/18), והסתמך בעיקר על דיווחיו של הנאשם עצמו, דיווחים שיש לתת להם משקל נמוך, בהתחשב בנושא ההתחזות. לדבריו, הערכתו של ד"ר לוזון **"התעלמה במודע או שלא במודע מעובדות קריטיות בחשיבותן והסתמכה או התייחסה באופן מגמתי אך ורק לעובדות שתאמו את ריית החץ ושרטוט המטרה מסביבו"**.

התובע הפנה לקריטריונים שנקבעו בפסיקה לכשירות לעמוד לדין (הבנה בסיסית של ההליך, זהות הצדדים ותפקידם, משמעות ההליך ותוצאותיו וכיוצ"ב), כשלדבריו גם ללא קבלת חוות הדעת ברור מהדיונים שהתקיימו, מדיווחי באי כוחו השונים בפרוטוקול ומהמסמכים שהוגשו, כי הנאשם מבין את הדברים הללו; והפנה לכך שבחוות הדעת אין כל התייחסות לקריטריונים האמורים, והממצאים המתוארים בה אינם רלוונטיים לעניין זה.

על כן, עתר ב"כ המאשימה לדחות את מסקנות חוות הדעת ולא לתת לה כל משקל.

דין והכרעה

כאמור, המחלוקת בין הצדדים נסובה בשאלת כשירותו הדיונית של הנאשם, דהיינו האם הוא כשיר לעמוד לדין.

סעיף 170(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982, קובע כדלקמן:

"קבע בית המשפט, לפי סעיף 6(א) לחוק לטיפול בחולי נפש, תשט"ו-1955, או לפי סעיף 19ב(1) לחוק הסעד (טיפול באנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית), תשכ"ט-1969, שנאשם אינו מסוגל לעמוד בדין, יפסיק את ההליכים נגדו; אולם אם ביקש הסניגור לברר את אשמתו של הנאשם, יברר בית המשפט את האשמה, ורשאי הוא לעשות כן אף מיזמתו מטעמים מיוחדים שיירשמו".

בענייננו, טענת ההגנה היא כי עקב פגיעת הראש של הנאשם, נגרם ליקוי בכושרו השכלי שבעטיו הוא לא יכול לעמוד לדין, ואין טענה כי הנאשם חולה נפש. על כן, רלוונטי לענייננו, אם בכלל, האמור בסעיף 19ב לחוק הסעד, ולפיו:

- "הועמד אדם לדין פלילי ובית המשפט מצא, אם על פי ראיות שהובאו לפניו מטעם אחד מבעלי הדין ואם על פי ראיות שהובאו לפניו ביזמתו שלו, אחת מאלה:**
- (1) שהנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין מחמת ליקוי בכשרו השכלי;**
 - (2) שהנאשם עשה את מעשה העבירה שהואשם בו, אך מחמת ליקוי בכשרו השכלי**

בשעת מעשה אין הוא בר עונשין, יצווה בית המשפט שהנאשם יובא לפני ועדת האבחון כדי שתחליט על דרכי הטיפול בו, ויחולו הוראות חוק זה בשינויים המחוייבים".

על פי הוראות חוק הסעד (כמו גם ההוראות המקבילות בחוק לטיפול בחולי נפש) ועל פי ההלכה הפסוקה, לצורך קביעה כי נאשם אינו מסוגל לעמוד לדין, יש להוכיח קיומם של שני תנאים מצטברים: האחד, כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין; והשני כי חוסר מסוגלותו נובע מקיומו של ליקוי בכושרו השכלי. הודגש בפסיקה, כי הקביעה בעניין זה היא קביעה משפטית אשר בית המשפט מגיע אליה לאחר בחינת מכלול הראיות שבפניו, ובין היתר בהסתמך על חוות דעת מומחים, אך הקביעה הסופית היא של בית המשפט ולא של המומחה (ראו ע"פ 3193/07 **טבאגה נ' מדינת ישראל** (2.4.09); להלן- עניין **טבאגה**); וכי בית המשפט אינו כבול לקביעות שנקבעו בחוות דעת זו או אחרת, ועליו לבחון את חוות הדעת ואת אמינותן במבחני מהימנות והגיון ולהכריע איזו תזה מתיישבת עם המציאות העובדתית, ולהתייחס גם לשיקולים שאינם רפואיים כגון התרשמותו הבלתי אמצעית מן הנאשם (ע"פ 7747/08 **פלוני נ' מדינת ישראל** (5.8.10); להלן- עניין **פלוני**)).

אשר לקריטריונים הרלוונטיים לקביעת מסוגלותו של הנאשם לעמוד לדין, נקבע בע"פ 3230/05 **גולה נ' מדינת ישראל** (22.1.07):

"התפיסה המונחת בבסיס ההוראה היא כי אין זה ראוי לנהל הליכים פליליים כנגד מי שאינו מסוגל - בשל מצבו הנפשי או השכלי - להתגונן כראוי כנגד ההאשמות המיוחסות לו, להעריך את חומרתו, להבין את מצבו ולתקשר עם עורך-דין במטרה לקבל סיוע משפטי... במסגרת בחינת מסוגלותו של הנאשם לעמוד לדין, בודק בית-המשפט אם הוא מסוגל לתפקד כראוי כדי להתגונן נגד האשמה ולקחת חלק פעיל בהליך המשפטי - אם ירצה בכך, עניין המחייב להבין את פשרם של ההליכים המתנהלים נגדו, ולהיות מסוגל לייפות את כוחו של עורך-דין שיפעל בשמו ולתקשר עמו... יחד עם זאת, יש להדגיש, מסוגלותו של הנאשם להתמצא בהליך המשפטי אינה כוללת דרישה להיותו בעל רמת אינטליגנציה כזו שתאפשר לנהל את הגנתו באופן עצמאי או להבין את פרטי פרטיו של ההליך. גם אדם בריא, שאינו משפטן, עלול להתקשות להבין את ההליך על בוריו, ויאלץ להיעזר בשירותיו של סגור... רמת אינטליגנציה נמוכה לא בהכרח מאיינת את יכולתו של הנאשם להבין את ההליך המשפטי ולתקשר עם סגורו".

באופן דומה נקבע בעניין **פלוני**:

"בבוחנו את כושרו של נאשם לעמוד לדין, יבדוק בית המשפט האם מסוגל הנאשם להבין את מהות הליכי המשפט ויכול הוא לעקוב אחריהם באופן מושכל; האם מסוגל הנאשם להעריך כראוי את מהות האשמה ואת מצבו כנאשם; האם מסוגל הוא לייפות כוחו של עורך דין על מנת שיייע לו בהגנתו והאם מסוגל הוא להבין את תוכנו, את משמעותו ואת השלכותיהן של הראיות המובאות נגדו... עם זאת, ברור שאין לפטור נאשם מקיום ההליכים נגדו אך בשל העובדה כי הוא מתקשה להבין את ההליך המשפטי".

כפי שיפורט להלן, לאחר בחינת מכלול הראיות בענייננו, אני סבורה כי ההגנה לא עמדה בנטל המוטל עליה להראות כי התקיים התנאי הראשון, לפיו הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, זאת בין אם נאמר כי עליה לעמוד בהוכחה על פי מאזן ההסתברויות, ובין אם נאמר כי עליה להקים ספק סביר בלבד (מדובר בשאלה שטרם הוכרעה בפסיקה, ראו בהקשר זה ע"פ 1526/02 פלוני נ' מדינת ישראל (22.11.06), וכן עניין טבאגה).

במאמר מוסגר, ולמעשה למעלה מן הצורך, אציין כי ספק בעיני אם הנאשם עומד גם בתנאי השני, דהיינו כי הנאשם לוקה בכושרו השכלי. אמנם, אין חולק כי הנאשם נפגע פגיעה קשה בראשו במסגרת התאונה לה גרם כאמור בכתב האישום, פגיעה שאף הביאה לאשפוז ארוך ולצורך בשיקום ממושך; אין אף חולק על כך, שבמיפוי מוח שנערך לנאשם עלה כי ישנה עדות פיזית לפגיעה במוחו, ככל הנראה עקב אותה תאונה. יחד עם זאת, לא די בהוכחת הפגיעה, וספק אם פגיעה זו מגיעה לכדי "ליקוי בכושרו השכלי", או אם הנאשם עונה להגדרה של "אדם עם מוגבלות שכלית-התפתחותית", כאמור בסעיף 1 לחוק הסעד, זאת בעיקר נוכח ממצאי ועדת האבחון, כי הנאשם מתפקד ברמה שאינה מוגבלת שכלית והתפתחותית.

ההתרשמות מחוות דעתו ומעדותו של ד"ר לוזון

כפי שצינתי כבר במסגרת חקירתו הנגדית של ד"ר לוזון, הרי שפרט ל"כותרת" המצויה במסקנתו הסופית כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, אין בחוות הדעת כל התייחסות למבחנים שנקבעו בפסיקה לצורך בחינת כשירותו של נאשם לעמוד לדין, ואף לא ניתן ללמוד מתוכה כי מבחנים אלו מתקיימים בעניינו של הנאשם. וכך, ד"ר לוזון לא התייחס בחוות הדעת להשפעה של פגיעת הראש על יכולתו של הנאשם להבין את מהות הליכי המשפט ולעקוב אחריהם באופן מושכל; להעריך את מהות האשמה ואת מצבו כנאשם; לתקשר עם סגורו ולהעזר בו לצורך הגנתו; להבין את תוכנו, משמעותן והשלכותיהן של הראיות המובאות נגדו, וכיוצא בכך.

די באמור לעיל כדי לדחות את מסקנתו של ד"ר לוזון, כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין.

יתרה מכך, מחוות דעתו של ד"ר לוזון ומתשובותיו בחקירתו הנגדית עלו בעיות רבות, אשר אינן מאפשרות לסמוך על מסקנותיו ועל ממצאיו בעניין מצבו של הנאשם.

ראשית, הרושם הוא כי ד"ר לוזון הסתמך בצורה כמעט בלעדית על האנמנזה ועל תלונותיו של הנאשם, מבלי שעימת אותן עם ממצאים אחרים אובייקטיביים, העומדים בסתירה להן. כך למשל, התייחס ד"ר לוזון לדיווחי הנאשם על קשיים בהליכה, בדיבור ובתקשורת, פגיעה בזכרון וצורך בסיוע בפעולות יומיומיות, אך לא התייחס לדיווחים אחרים על התנהלות עצמאית ודיבור תקין (כפי שעלה למשל בעת שנעצר פעמיים בגין הפרת תנאי השחרור, או בשיחותיו עם שירות המבחן). בנוסף, ד"ר לוזון כלל לא התייחס לחשד להתחזות שעלה בשתי חוות הדעת של ועדת האבחון, ופטר את העניין בכך שבסופו של דבר לא נקבעו בהן ממצאים לעניין זה; ואף לא התייחס להתנהלותו הבעייתית של הנאשם מול ועדת האבחון בשתי ההזדמנויות, לשיתוף הפעולה המוגבל ביותר, לרושם ממגמתיות בתשובות, ולכך שכלל לא שיתף פעולה במבחני ההתחזות.

שנית, פרט לתסמינים אותם למד ד"ר לוזון מפי הנאשם, הוא לא הסביר בחוות דעתו כיצד הגיע למסקנות מסוימות כגון **"התמצאות לקויה בזמן ובסיטואציה ובחלל"**, **"הפרעות קוגניטיביות"**, **"קשיים רבים בהתמצאות בחלל ובזמן"** ו**"הפרעה בשיפוט וביכולת העברת ביקורת"**, ולא סיפק ולו דוגמא אחת מתוך הבדיקה, שהובילה למסקנות מרחיקות לכת כאלו.

שלישית, גם בסקירת ההסטוריה הרפואית של הנאשם נקט ד"ר לוזון גישה סלקטיבית, ופירט מתוכה רק נתונים שיש בהם כדי להתיישב עם מסקנתו כי הנאשם לא כשיר לעמוד לדין, אך התעלם מנתונים המעידים על תפקוד תקין. כך למשל התייחס ד"ר לוזון למכתב השחרור של הנאשם מבית לוינשטיין (ת/18), וציין מתוכו כי הנאשם **"משתמש בהליכון וכסא גלגלים בהשגחת המשפחה. זקוק לעזרה ב ADL ואי שליטה על סוגרים. תקשורת באמצעות דיבור...** **התמצאות חלקית במקום ובזמן מודע חלקית למצבו. תקשור ע"י דיבור"**; אך לא התייחס לכך שבנוסף נמצא בבדיקה נוירולוגית **"בהכרה מלאה, פוקח עיניים, עונה לשאלות, מתמצא בעצמו, מסר שם שלו ושל אחיו, שמות בנים, מבצע הוראות לבקשה"**, בסיכום סיעודי צוין **"תקשורת תקינה. מתקשר באמצעות דיבור"**, בסיכום טיפול פיזיותרפי צוין **"החולה בהכרה משתף פעולה, מדבר, מפנה מבט וממקד מבט"**, ובנוגע למצב קוגניטיבי נכתב **"ערני, מתקשר בדיבור. מתמצא חלקית במקום ובזמן. מודע חלקית למצבו, ידע שנמצא בבי"ח וציין קושי בהליכה. חש בירידה בזכרון... מבחין בין ימין לשמאל גופו. מחקה תנועות. כתב שם. פתר תרגילי חשבון פשוטים"**. כשנשאל בנושא זה בחקירתו הנגדית, השיב ד"ר לוזון כי אינו לא רואה בכך כל בעיה.

רביעית, ניתן להצביע על סתירה מהותית בין חוות דעתו לבין עדותו של ד"ר לוזון, כאשר בחוות הדעת ציין כי יש לראות את מצבו הפוסט טראומטי של הנאשם **"כמצב למעשה בלתי הפיך"**, היכול רק להחמיר (הפסקה הלפני אחרונה בנ/1, זאת למרות שבפסקה הראשונה באותו עמוד ציין כי ישנן דוגמאות רבות לנפגעי ראש שעברו הליך שיקומי מוצלח); ואילו בעדותו בבית המשפט, לשאלת בית המשפט השיב, כי בחבלות ראש ניתן לראות תנודות של שיפור או החמרה עם הזמן (זאת כאשר התבקש להסביר את מצבו התקין של הנאשם בעת הפרת תנאי מעצר הבית). בהקשר זה אציין, כי לא היה זה המקרה היחיד בו נראה שד"ר לוזון מנסה לערוך "מקצה שיפורים" לחוות הדעת, כאשר לשאלות בית המשפט לגבי המבחנים המשפטיים לאי כשירות לעמוד לדין, הוסיף ד"ר לוזון פרטים שאינם מופיעים בחוות דעתו (למשל שאינו יכול לומר אם הנאשם מכיר את כל הצדדים למשפט, או אם יש לו מספיק שיפוט להבין שהוא עומד לדין), אך לא הסביר מדוע פרטים אלו לא צוינו בחוות הדעת, ואף טען כי הדברים כתובים בסוף חוות הדעת (הגם שגם במקום אליו הפנה, הדברים לא נכתבו).

עוד ראוי לציין, כי הגם שלא הוגשה לעיוני חוות הדעת שערך ד"ר לוזון בדצמבר 2017, הרי שגם בנ/1 וגם בעדותו בפניו הוא אישר כי כבר אז הגיע למסקנה כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין. מכך ניתן להסיק כי מסקנתו של ד"ר לוזון כיום לפיה הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, אינה מסתמכת על תוצאות מיפוי המוח, כטענת ההגנה בסיכומיה; כאשר ד"ר לוזון עצמו אישר בחקירתו הנגדית כי מדובר בבדיקת עזר בלבד, המסייעת לאבחון הקליני שעורך המומחה, וכי קיומן של פגיעות באזורים אלו של המוח אינו מחייב פגיעה בתפקוד. זאת ועוד, ד"ר לוזון היה משוכנע כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין כבר בדצמבר 2017, למרות שבעת שחרורו מבית לוינשטיין בנובמבר 2016 נמצא שמצבו הקוגניטיבי השתפר, הוא יכל לתקשר, להבין ולבצע משימות פשוטות; למרות התרשמות ועדת האבחון באותו זמן ממש (דצמבר 2017) ממגמתיות במהלך האבחון ומחשד להתחזות; למרות שהוועדה שבה וקבעה שהנאשם אינו מתפקד ברמת מוגבלות שכלית התפתחותית; ולמרות שתקופה קצרה לאחר מכן (באפריל 2018 ובאוגוסט 2018) נראה הנאשם ע"י שוטרים

כשהוא מתפקד באופן עצמאי וגם מצבו הקוגניטיבי היה תקין, כעולה מתשובותיו בחקירות.

לסיכום, אני סבורה כי יש ממש בטענת ב"כ המאשימה לפיה ד"ר לוזון היה מקובע בדעתו כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, התעלם מעובדות וממצאים שלא התיישבו עם מסקנה זו, ואף לא ניסה להתמודד עם אפשרויות אחרות, ובראשן האפשרות כי הנאשם מתחזה ומציג בפניו מצג שווא לגבי תפקודו. התרשמות זו עולה כבר מקריאת חוות הדעת והאופן בו ד"ר לוזון סקר את המסמכים הרפואיים והממצאים, אך היא מתחזקת ביתר שאת מהאופן בו השיב לשאלות בחקירתו הנגדית, ומהאופן בו התקבע בתשובותיו ובמסקנותיו, ללא כל נסיון להעמידן במבחן.

כפי שיובהר בהמשך, החשש להתחזות שעלה בוועדת האבחון מתחזק מתוך התנהלותו של הנאשם לאורך ההליך שהתקיים בפניי. המנעותו של ד"ר לוזון מלהתמודד עם שאלת ההתחזות (פרט לאמירתו הלקונית במהלך חקירתו הנגדית כי הוא לא מאמין שניתן לרמות אותו בבדיקה ניוירולוגית, או להאחזותו בעובדה שהוועדה לא הצליחה להגיע למסקנה בעניין זה), מחלישה מאד את המשקל שניתן לתת לחוות דעתו. בהקשר זה אציין, כי הסברו של ד"ר לוזון בדבר תנודתיות במצבו של הנאשם (הרעה לאחר שחרורו מבית לוינשטיין, הטבה בעת הפרות תנאי השחרור, והרעה נוספת בעת בדיקתו), גם אם הוא אפשרי מבחינה רפואית, אינו מבוסס, לא עלה כלל בחוות הדעת אלא רק בחקירתו הנגדית, ובעיקר אינו מתיישב עם העובדות, כפי שיפורט להלן.

לאור האמור לעיל, ולמרות שלא הוגשה חוות דעת נגדית מטעם התביעה, לא מצאתי כי יש בידי לסמוך על חוות דעתו וממצאיו של ד"ר לוזון, ולא מצאתי שיש בהם כדי לעורר ספק בכשירותו של הנאשם לעמוד לדין.

ההתרשמות מיכולתו של הנאשם לעמוד לדין לאורך ההליך

מעבר לכל האמור לעיל, הרי שהתרשמות בלתי אמצעית מהנאשם במהלך ניהול המשפט מעלה, כי הנאשם כשיר לעמוד לדין על פי הקריטריונים שנקבעו בפסיקה; ובעיקר מחזקת משמעותית את החשד להתחזות ולנסיון להציג מצג שווא בפני בית המשפט ובפני גורמי האבחון השונים (לרבות ד"ר לוזון) בנוגע למצבו, להבנתו את ההליך ולכשירותו לעמוד לדין.

כאמור, הנאשם לא התייצב למספר דיונים בתחילת ההליך, תוך שבאי כוחו טענו כי מצבו הרפואי והמנטלי אינו מאפשר זאת ואף אינו מאפשר לו לתת מענה לכתב האישום; וכשנדרש להמציא תעודה רפואית המבססת טענה זו, המציא מסמכים רפואיים לא רלוונטיים, המעידים על ביקור "סתם" במרפאה. רק לאחר הוצאת צו הבאה והגעת שוטרים לביתו (ראו דברי התובע בעמ' 6 לפרוטוקול) החל הנאשם להתייצב לדיונים, כאשר בהחלטה מיום 20.6.17 אף ציינתי כי ההתרשמות היא שהנאשם אינו מעוניין להתייצב לדיונים.

בהמשך, כאשר הנאשם התייצב לבית המשפט, הוא התנייד בכסא גלגלים, לרוב עצם את עיניו, לא תקשר ולא הגיב במהלך הדיונים (באופן דומה לתיאורים מוועדת האבחון); נטען כי הנאשם זקוק לתרגום לערבית, אך הוא לא שיתף פעולה עם המתורגמנים מטעם בית המשפט, וטען כי הוא מבין רק את אחיו. וכך בדיון שהתקיים ביום 17.9.17, בשלב בו ביקשו באי כוחו להשתחרר מן הייצוג, פניתי אל הנאשם באמצעות המתורגמנית, ונכתב מפיו "**לשאלת ביהמ"ש אני**

אומר שאני לא מבין. אני מבקש שתדברו עם אח שלי. אני מבקש שאח שלי יסביר לי. לאחר שבימ"ש מסביר לי שמתנהל נגדי תיק חמור בגין הריגה, ושזה לא משחק, אני אומר שאח שלי יסביר לי" (עמ' 10). בהמשך, בעת שמיעת עד התביעה הראשון, כאשר הערתי למתורגמנית שעליה לתרגם לנאשם כל הזמן, אמרה המתורגמנית שהוא לא רוצה להקשיב לה, וכשהובהר לה ולנאשם שזה לא מקובל על בית המשפט, אמרה "בסדר. עכשיו הוא מסכים" (עמ' 25 ש' 18-21); התחושה כי הנאשם העמיד פנים לאורך הדיונים וניסה להציג את מצבו כקשה ממה שהיה בפועל, באה לידי ביטוי בהערתי בהמשך כי "אין כזה דבר. אני לא שואלת אותו. הוא יושב פה, הוא מקשיב. הוא לא ישן" (שם בשורה 22), וכן מאמירותי בסוף הדיון, כי הרושם הוא שהנאשם מבין את הנאמר ועושה כל מאמץ לדחות את הקץ (עמ' 72-73).

יזכר בהקשר זה, כי למרבה הפלא התברר בהמשך שהנאשם דווקא מבין עברית, והוא תקשר היטב בעברית עם השוטרים שעיקבו אותו או שחקרו אותו בשל הפרות הצו. יתרה מכך, בדיון מיום 5.8.20, במהלכו העיד ד"ר לוזון, אמר ב"כ הנאשם "אני לא חושב גברתי שהוא צריך תרגום... אני דיברתי אותו ואני דיברתי אותו בעברית" (עמ' 108).

כאמור, את אותו מצג שניסה הנאשם להציג בבית המשפט, הוא הציג גם בפני ועדת האבחון בדצמבר 2017, אז הגיע יושב בכסא גלגלים, שיתף פעולה באופן מוגבל בערבית בלבד, הגם שניתן היה להתרשם כי הוא מבין הוראות בעברית ללא תרגום, עצם את עיניו ונראה מכונס בעצמו, וחברי הוועדה התרשמו מהצגת חוסר ידע מוגזם, מתן תשובות סלקטיביות ומ"התחזות לאדם עם מוגבלות שכלית והנמכה מוגזמת". ראוי עוד להעיר, כי בשונה מדבריו בדיון מיום 17.9.17 אז ביקש הנאשם כי אחיו יסביר לו את המתרחש, הרי שבוועדה כשנשאל מי זה ג' אחיו שהתלווה אליו, השיב כי אינו יודע.

למרות המצג העגום שהוצג בפני הוועדה, כארבעה חודשים לאחר מכן, ב-8.4.18 נעצר הנאשם בחשד להפרת תנאי השחרור. מדוח הפעולה של השוטר שמעון כהן (ת/22) עולה, כי דפוס ההתחזות חזר על עצמו, כאשר השוטר ראה את הנאשם מתהלך בצורה רגילה, אך ברגע שהבחין בשוטר שינה את הליכתו לצליעה ותפס את ראשו; הנאשם השיב בעברית לטענות השוטר, ונתן הסבר מפורט והגיוני לפיו לכאורה לא הפר את תנאי שחרורו; ומאוחר יותר מסר גרסה קוהרנטית וברורה בעברית לחשדות שהוטחו בפניו, לאחר שחתם על כך שהבין את זכויותיו ואת החשדות כלפיו (ת/19).

למרות האמור (ובשונה מהסברו של ד"ר לוזון לגבי הטבה שחלה כנראה בין אפריל לאוגוסט 2018), לאחר כחודש בלבד התכנסה ועדת האבחון פעם נוספת (ב-8.5.18), כאשר קודם לכן במהלך חודש אפריל נערך לנאשם מבחן התחזות במרכז האבחון), וגם הפעם ישב הנאשם בכסא גלגלים, כשידיו לרוב מכסות את פניו, שיתוף הפעולה שלו שוב היה חלקי ולקוני, הוא טען כי אינו יודע עברית למרות שניכר כי הוא מבין את השאלות, וכשנשאל לגבי ההליך המשפטי "עצם את עיניו והשיב במלמולים לא ברורים"; ושוב התרשמות הוועדה היתה מהפגנה מוגזמת של חוסר ידע ושיתוף פעולה חלקי ומגמתי. בנוסף, הנאשם לא שיתף פעולה כלל במבחן ההתחזות, וגם שם התרשמו מהצגה מוגזמת ומגמתית של חוסר ידע. גם בדיון שהתקיים ביום 12.6.18 חזרו הדברים על עצמם, כאשר ב"כ הנאשם טען כי בינו לבין הנאשם "אין תקשורת לחלוטין" (עמ' 91).

בחלוף כחודשיים נוספים, ביום 9.8.18 נעצר הנאשם שוב בחשד להפרת תנאי שחרור, כשהוא מתהלך באופן עצמאי

בעיר באר שבע, הגם שלא תקשר עם השוטר בעברית (ת/21); בהמשך, בחקירתו במשטרה הנאשם נעזר בתרגום לערבית, אך גם הפעם מסר גרסה ברורה ומפורטת, לאחר שחתם על כך שהוא מבין את זכויותיו ומבין על מה הוא נחקר (ת/20). כפי שעלה בחקירתו הנגדית של ד"ר לוזון, ביום 4.9.18 הוגש תסקיר מעצר בעניינו של הנאשם, ממנו עולה כי הוא תקשר באופן קוהרנטי עם שירות המבחן (עמ' 140-142 לפרוטוקול, כאשר בהחלטתי התרתי לתובע לצטט קטעים מהתסקיר במקום להגישו כראיה).

ביום 15.10.18 הוצג הסדר הטיעון, במסגרתו אף הוגשה הודעה על הסדר בכתב, חתומה ע"י הנאשם. בנוסף נרשמה בפרוטוקול הדיון הודאת הנאשם, כדלקמן: **"בא כוחי הקריא לי מילה במילה את כתב האישום והבנתי את תוכנו. כל מה שכתוב בכתב האישום המתוקן בשנית הוא נכון. אני מודה בעבירות של הריגה, חבלה חמורה בנסיבות מחמירות, נסיון לגניבת רכב ונהיגה ללא רשיון נהיגה".** ב"כ הנאשם אף הדגיש בהמשך, כי הנאשם הודה בכתב האישום המתוקן, חתם על הסדר הטיעון ואין טענה שהוא לא כשיר (עמ' 97-98). גם מהתסקירים שהוגשו (12.12.18, 15.1.19) עולה, כי הנאשם שוחח עם שירות המבחן בעברית ואמר שאינו זקוק למתורגמן, שיתף את שירות המבחן בקורותיו ובבעיותיו הרפואיות, ועל אף שטען תחילה כי אינו זוכר דבר מהאירוע מושא כתב האישום, בסופו של דבר הודה בביצוע העבירות, טען כי ביצע אותן מאחר שנסע ברכב גנוב וחשש מהשוטרים, אמר שעשה טעות והדגיש כי הוא חושש מריצוי עונש מאסר. שירות המבחן אף התרשם מכך שהנאשם מרוכז בעיקר בחששותיו מהעונש הצפוי לו וקשייו במעצר, ומתקשה לבחון את מעשיו.

למרות כל זאת, בבדיקה שנערכה לנאשם ע"י ד"ר לוזון ביוני 2019, שבו ועלו אותן תלונות בדבר קושי בדיבור ובתקשורת, קושי וחוסר יציבות בהליכה, קושי בשפה העברית, אמנזיה מוחלטת לגבי האירוע ועוד; כאשר בעדותו של ד"ר לוזון, לשאלות בית המשפט הוא אף הוסיף פרטים לגבי חוסר יכולתו של הנאשם להבין את ההליך המשפטי. למרות זאת, בדיון בו נחקר ד"ר לוזון על חוות דעתו, כאמור טען הסנגור כי אין צורך בתרגום שכן הוא מתקשר עם הנאשם בעברית (עניין אשר כשלעצמו מעיד על כך שהנאשם מסוגל לתקשר עם בא כוחו); בשלב זה פנה בית המשפט לנאשם בשאלה אם הוא מבין מה קורה בדיון, והוא השיב בעברית באופן ברור וענייני **"חלק כן וחלק לא"**, ולגבי הסברו של בית המשפט כי התביעה מבקשת לחקור את ד"ר לוזון שמעיד על מצבו, ולשאלה אם הוא רוצה תרגום, השיב בחיוב.

מכל האמור עולה, כי הנאשם מבין את הליכי המשפט ומהותם, מבין את מהות האשמה וחומרתה לרבות העונש שהוא עלול לקבל עקב הרשעתו, מצליח לעקוב אחר ההליכים באופן מושכל, מצליח לתקשר עם בא כוחו ולהסתייע בו, ומסוגל לקחת חלק פעיל בהליך המשפטי אם הוא רוצה בכך.

מהתנודות הרבות והתכופות במצבו של הנאשם, כפי שהציגו מעת לעת, עולה בבירור כי לכל אורך ההליך התנהג הנאשם בצורה מגמתית, על מנת לנסות ולהציג מצג שווא לגבי מצבו הרפואי והשכלי, וזאת כנראה על מנת להיטיב את מצבו בהליך המשפטי. וכך, בתחילת ההליך הוא ניסה להציג בבית המשפט מצג של אדם חסר אונים, שאינו יכול ללכת או לדבר ושאינו מבין את ההליך כליל, וכך עשה גם כשנבדק ע"י ועדת האבחון וע"י מומחה ההגנה, לצורך הצגת ממצאי הבדיקות לבית המשפט. במקביל, כעולה מהחומר הקשור להפרת תנאי השחרור, בחיי היומיום התהלך הנאשם בחופשיות, ללא סיוע או ליווי, דיבר עברית באופן שוטף, ברור וקוהרנטי עם השוטרים ועם שירות המבחן, תוך שעשה כל שנדרש על מנת להשתחרר ממעצר. לאחר שהנאשם נעצר עד תום ההליכים בעקבות ההפרה האחרונה, הוא שוב

התנהל באופן שיכול להיטיב עמו, הודה בעובדות כתב אישום מתוקן, חתם על הסדר טיעון, ושיתף פעולה באופן מלא עם שירות המבחן, תוך שהוא מביע באופן גלוי את חששו מריצוי עונש מאסר. ככל הנראה, כאשר הנאשם נפגש שוב עם ד"ר לוזון שבעבר כתב לגביו חוות דעת לפיה אינו כשיר לעמוד לדין, הוא הבין שנקרתה בפניו ההזדמנות לנסות ולשפר את מצבו, להקל בעונש ממנו הוא חושש כאמור בתסקיר, או אולי אף לחמוק כליל מעונש.

התרשמותי זו מצטרפת להתרשמות ועדת האבחון, שסברה כי הנאשם פעל במהלך האבחונים באופן מגמתי, וכי קיים חשד להתחזות לאדם עם מוגבלות שכלית. יודגש, כי למרות שהוועדה לא הכריעה בסופו של דבר בשאלת ההתחזות (בשל אי שיתוף הפעולה של הנאשם במבחנים), הרי שבשתי חוות הדעת נקבע באופן חד משמעי, כי הנאשם אינו מתפקד ברמת מוגבלות שכלית התפתחותית.

לסיכום

לאור מכלול הנתונים שפירטתי לעיל, לאור התרשמותי מהבעייתיות הרבה בחוות דעתי ובעדותו של ד"ר לוזון, ולאור התרשמותי הבלתי אמצעית מהנאשם ומהתנהלותו לאורך כל ההליך, אני סבורה כי ההגנה לא הצליחה להרים את הנטל המוטל עליה, ואף לא ברמה של ספק סביר בלבד, להראות כי הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין.

על כן, אני דוחה את טענת ההגנה, וקובעת כי הנאשם כשיר לעמוד לדין.

התיק נקבע לשמיעת הטיעונים לעונש ליום 28.10.20 בשעה 14:00.

הנאשם יובא לדיון באמצעות שב"ס, בכפוף לאישור כב' הנשיאה.

המזכירות תעביר העתק ההחלטה לב"כ הצדדים.

ניתנה היום, י"ג תשרי
תשפ"א, 01
אוקטובר 2020,
בהעדר הצדדים.
גילת שלו, שופטת